

2026-06-16

Socialdepartementet
103 33 Stockholm
Sverige

Mikael Dubois
0702493238
mikael.dubois@tco.se

Remissyttrande över promemorian En brottskämpande verksamhet hos Försäkringskassan (Ds 2026:4).

S2026/00444

Tjänstemännens centralorganisation (TCO) har givits tillfälle att inkomma med yttrande över promemorian *En brottsbekämpande verksamhet hos Försäkringskassan* (Ds 2026:4).

TCO:s allmänna synpunkter

Välfärdsbrottslighet riktad mot de allmänna välfärds- och trygghetssystemen har uppmärksamrats allt mer. Omfattningen av sådan brottslighet har uppskattats till 15 - 20 miljarder årligen, där största delen orsakats av att enskilda lämnar oriktiga uppgifter eller underlåter att anmäla ändrade förhållanden som påverkar ersättning. Anmälningar av bidragsbrott är relativt få, och en stor del av anmälda bidragsbrott läggs ned innan åtal, särskilt grova bidragsbrott (s. 126f och s. 421). Av de bidragsbrott som går till åtal är det dock en hög andel som leder till fällande dom (s. 435).

För TCO är det centralt att de allmänna välfärdssystemen är ändamålsenligt utformade och kan fylla sitt syfte att ge de som omfattas ekonomisk och social trygghet. Starka välfärdssystem bygger ett starkt samhälle. En förutsättning är att välfärdssystemen har en hög legitimitet bland befolkningen, vilket i sin tur förutsätter att missbruk och brottslighet motverkas och beivras. Regeringen har i flera propositioner föreslagit en rad åtgärder för att motverka välfärdsbrottslighet, exempelvis genom införande av administrativa sanktionsavgifter och möjlighet till avstängning från en förmån (Ds 2025:8) samt möjlighet till ökat informationsutbyte mellan myndigheter (SOU 2023:52). TCO har i remissvar inte avstyrkt sådana åtgärder, men lyft fram vikten av att samtidigt värna den personliga integriteten och att brottsförebyggande åtgärder inte får leda till underutnyttjande och att trösklarna för enskilda att utöva sin rätt till en viss ersättning blir för höga.

I föreliggande promemoria föreslås att Försäkringskassan ska få en brottsbekämpande verksamhet som består av en brottsutredande del och en del som består av att förebygga, förhindra och upptäcka brottslig verksamhet (underrättelsedel) (s. 22). Den brottsutredande delen är utformad så att åklagare kan få biträde från Försäkringskassan. De olika delarna ska vara organisatoriskt fristående mot Försäkringskassans övriga verksamhet och även sinsemellan. Utifrån den brottsbekämpande verksamhetens behov föreslås också en ny brottsdatalag för Försäkringskassan, regelverk kring informationstillgång och uppgiftsskyldigheter i förhållande till den brottsbekämpande verksamheten samt sekretess- och jävbestämmelser.

Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet ska främst riktas mot grova bidragsbrott och utgår från att den föreslagna sanktionsväxlingen till administrativa sanktionsavgifter för vårdslöst och ringa bidragsbrott samt bidragsbrott av normalgraden genomförs (s. 25). I promemorian föreslås också särskild åtalsprövning för dessa slags brott som innebär att åtal ska väckas om särskilda skäl föreligger (s. 213f och s. 219).

TCO **delar** utredningens utgångspunkt att det är centralt för de allmänna välfärdssystemens legitimitet och tilltron till dessa att grova bidragsbrott får konsekvenser i form av åtal och straffrättsliga påföljder. Dagens ordning där få bidragsbrott leder till åtal och risken för rättslig påföljd i praktiken är – eller upplevs vara – minimal är inte acceptabel. Samhällets reaktion mot och hantering av bidragsbrott – i synnerhet grova bidragsbrott – måste kännetecknas av skyndsamhet och rättssäkerhet och med hög kvalitet i förebyggande insatser och förundersökningar, där grova eller systematiska brott medför en hög sannolikhet för fällande dom och straffrättslig påföljd.

Det faller utanför TCO:s uppgift att avgöra huruvida utredningens förslag på brottsbekämpande verksamhet hos Försäkringskassan är det mest verksamma sättet att uppnå detta. TCO kan därför **varken tillstyrka eller avstyrka** utredningens förslag. TCO **tillstyrker** att särskild åtalsprövning införs för vårdslöst och ringa bidragsbrott samt för bidragsbrott av normalgraden.

Utan att ta ställning till utredningens förslag kring brottsbekämpande verksamhet hos Försäkringskassan, vill TCO lyfta fram flera punkter som också berörs i promemorian av utredningen och som bör beaktas i en framtida proposition kring bekämpande av bidragsbrott.

TCO konstaterar inledningsvis att utredningens direktiv föreskriver att det ska utredas *hur* en brottsbekämpande verksamhet hos Försäkringskassan ska utformas, inte huruvida en brottsbekämpande

verksamhet är den bästa lösningen för syftet (ss. 125 och s. 571ff). Utredningen påtalar vid flera tillfällen att denna begränsning i promemorian har varit styrande för utredningens arbete och att alternativa lösningar inte har beaktats (cf. 130f och s. 428). Framför allt har utredningen inte haft möjlighet att utreda om alternativa lösningar kunnat bidra till en effektivare ordning för bekämpande av bidragsbrott, med särskild hänvisning till att förlägga den bidragsbrottsbekämpande verksamheten till Ekobrottsmyndigheten som föreslagits i en tidigare utredning (SOU 2022:37) (s. 132 och 428).

I utredningens direktiv nämns att alternativet att förlägga den brottsbekämpande verksamheten till Försäkringskassan har utretts tidigare, och då fått kritik av remissinstanserna (s. 578). En senare utredning har istället förespråkade just Ekobrottsmyndigheten som hemvist för en sådan verksamhet, vilket också fick ett över lag positivt mottagande av remissinstanserna (s. 578). Trots det avfärdar direktiven Ekobrottsmyndigheten som alternativ med motiveringen att det inte bedöms lämpligt att inom ramen för denna utredning föreslå detta (s. 579). Någon närmare grund för denna bedömning presenteras inte. Istället ska en brottsbekämpande verksamhet hos Försäkringskassan utredas igen för att ”därigenom utesluta olika alternativ” (s. 580).

TCO ställer sig därför starkt frågande till formuleringen av utredningens uppdrag i direktiven: att utan vidare förklaring på förhand låsa fast utredningen vid ett alternativ som tidigare har fått stark kritik och neka möjligheten att förutsättningslöst ställa olika alternativ mot varandra i en för välfärdssystemen central fråga framstår som svårförståeligt och som slöseri av utredningsresurser. Därtill kan påpekas att utredningens själv lyfter fram just Ekobrottsmyndigheten som ett i många delar effektivare och mer kostnadseffektivt alternativ (s. 427f och s. 424). TCO beklagar att detta alternativ inte har kunnat förutsättningslöst utredas jämte Försäkringskassan.

Särskilda kommentarer på utredningens förslag

När det gäller utredningens förslag att inrätta en brottsbekämpande verksamhet hos Försäkringskassan vill TCO lyfta fram följande. För det första innebär utredningens förslag att samhällets brottsbekämpande verksamhet fragmentiseras ytterligare, vilket kan försvåra möjligheten att upptäcka och effektivt hantera brottslighet som spänner över olika områden och former av brottslighet samt leda till oklara ansvarsförhållanden mellan brottsbekämpande myndigheter och överlappande behov av vissa kompetenser (s. 426). Som utredningen påpekar riskerar detta leda till ineffektivitet (s.

441). TCO önskar att denna problematik och hur den avses att hanteras adresseras särskilt i en kommande proposition.

En ökad fragmentisering av samhällets brottsbekämpande verksamheter innebär också ökade behov av att dela information mellan organisatoriskt fristående myndigheter, vilken kan innebära ökade risker att känslig information om enskilda sprids på ett oönskat sätt. Precis som konstateras i promemorian innebär de förslag som lämnas också ett betydande intrång i den personliga integriteten. För att värna den personliga integriteten krävs ett omfattande regelverk kring sekretess och informationsdelning, som i sin tur ökar komplexiteten för de brottsbekämpande verksamheterna.

Det är därför viktigt att regelverk kring sekretess och informationsöverföring är ändamålsenligt utformade samtidigt som enskildas personliga integritet värnas. Mot den bakgrunden är det av yttersta vikt att Försäkringskassan, om förslagen genomförs, kontinuerligt utvärderar och säkerställer att grundläggande principer för behandling av personuppgifter efterlevs. TCO uppmanar också regeringen att i sin styrning av myndigheten säkerställa förutsättningarna för att myndigheten kan genomföra de tekniska och organisatoriska åtgärder som krävs för att skydda de personuppgifter som behandlas i verksamheten.

TCO vill också varna för att en långtgående fragmentisering av brottsbekämpande verksamhet där allt fler myndigheter vid sidan om sitt ursprungliga uppdrag tilldelas brottsbekämpande uppgifter riskerar att leda till en "polisstat" där hela samhället är inriktat mot brottsbekämpning och övervakning. Även om det är viktigt att värna samhället mot (organiserad och systematisk) brottslighet, reser denna utveckling grundläggande frågor kring vilket samhälle vi vill ha och relationen mellan individ och stat, där en allomfattande dominans av det brottsbekämpande perspektivet med betoning på kontroll och övervakning kan leda till misstänksamhet och misstro och erodera samhällets mellanmänniska tillit.

För det andra innebär utredningens förslag om en brottsbekämpande verksamhet hos Försäkringskassan ett behov av samverkan mellan Försäkringskassan och Polismyndigheten. Försäkringskassans brottsbekämpande verksamhet ges möjlighet att hålla förhör och genomföra tvångsåtgärder som inte innebär risk för våld, men att övriga åtgärder behöver samordnas med Polismyndigheten (s. 162f och s. 463f och s. 442). TCO vill i detta sammanhang lyfta fram att det kan vara svårt att avgöra vilka situationer som riskerar att bli våldsamma, och att det därför kan krävas betydlig handräckning av Polismyndigheten i samband med undersökande insatser och kontakter med brottsmisstänkta.

TCO vill också framhålla att en brottsbekämpande verksamhet hos Försäkringskassan kan leda till en allmänt högre hotbild mot Försäkringskassan och anställda samt risk för otillbörlig påverkan, och att det därför är centralt att Försäkringskassan som helhet tar fram kompetens och rutiner för att hantera en sådan generellt högre hotbild. Arbetsmiljöaspekterna av att Försäkringskassan ges brottsbekämpande verksamhet måste beaktas i ett tidigt skede och integreras i genomförandet av denna. Detta förutsätter att Försäkringskassan ges reella möjligheter att arbeta förebyggande och att organisera verksamheten på ett sätt som främjar personalens trygghet och säkerhet och tillförsäkras resurser och organisatoriska befogenheter för att kunna bemöta en generellt högre hotbild mot myndigheten.

Förslagen, om de genomförs, förutsätter vidare vissa kompetenser som i viss mån skiljer sig från dem som i dag är vanliga inom Försäkringskassans verksamhet. Det är i detta sammanhang viktigt att kompetensförsörjningen är genomförbar i praktiken, så att Försäkringskassan har faktiska möjligheter att attrahera, utveckla och behålla den kompetens som de nya uppgifterna förutsätter.

Till sist, som utredningen också påpekar, innebär en brottsbekämpande verksamhet hos Försäkringskassan en splittring av Försäkringskassans verksamhet där myndigheten både administrerar och beviljar ersättning från de allmänna välfärdssystemen, och bekämpar brottslighet med metoder som ligger nära de polisiära med möjlighet till att hålla förhör och använda tvångsmedel. Detta kan påverka förtroendet för Försäkringskassan negativt (s. 428f). Det kan också leda till att enskilda som omfattas av välfärdssystemen drar sig för att hävda sin rätt till ersättning av rädsla för att bli föremål för brottsutredning trots att grund för detta helt saknas, och därigenom gör en rättsförlust.

TCO anser därför att om en brottsbekämpande verksamhet förläggs hos Försäkringskassan måste det så långt som möjligt tydliggöras att det är en verksamhet som organisatoriskt är skild från Försäkringskassans övriga verksamhet. Det bör också tydliggöras i den yttre kommunikationen, exempelvis genom att lokaler hålls åtskilda och att de olika verksamheterna skiljs åt kommunikativt genom olika grafiska utformningar och kanske också separata hemsidor osv.

Therese Svanström
Ordförande

Mikael Dubois
Utredare

